

De leeruitdaging voor jonge kinderen

Bertine van den Oever

Onderwijsadviseur en coach bij Wij-leren.nl

APA Geplaatst op 18 mei 2020

[>> Leeruitdaging voor jonge kinderen direct bestellen.](#)

Na het boek '**De Leeruitdaging**' heeft James Nottingham samen met Jill Nottingham deze inhoud vertaald naar het werken met jonge kinderen: ***De Leeruitdaging voor jonge kinderen***. Dit komt vooral tot uiting in de vele visualisaties die zijn gemaakt. Daarnaast sluit de context dan de uitgewerkte activiteiten aan bij de belevingswereld van het jonge kind.

Het boek is als volgt opgebouwd:

1. Voorwaarden creëren voor leren op jonge leeftijd
2. Hoe kinderen reageren op uitdaging
3. Dialoog ontwikkelen met jonge kinderen
4. Denkvaardigheden stimuleren
5. Luisteren, nadenken en vragen stellen
6. Vooruitgang boeken
7. Feedback en leerdoelen
8. Leeruitdagingactiviteiten

1. Voorwaarden creëren voor leren op jonge leeftijd

'kinderen leren terwijl ze spelen. en belangrijker nog: tijdens het spelen leren kinderen hoe ze moeten leren.' O. Fred Donaldson, 1993

Met dit citaat begint het eerste hoofdstuk. Er is erkenning en waardering voor het **vrije spel** van kinderen, maar er wordt ook een oproep gedaan om de **ontwikkeling** van kinderen te **stimuleren** en te **verbreden**. Je vestigt aandacht op het '**leren leren**' door bijvoorbeeld kinderen aan te stellen als **leerdetective** en zij letten tijdens een activiteit op of **leeraanwijzingen** opgevallen zijn.

Het volgende voorbeeld helpt wellicht om voor je te zien hoe je dit aan kan pakken met jonge kinderen. Een aantal kinderen moet raden welk dier de leraar beschrijft. Eén van de leerlingen doet niet mee met de activiteit maar is een *leerdetective* (leuk detail: geef deze leerling bv. een loep om de rol te benadrukken) en let op of de kinderen *luisteren* en een andere *leerdetective* let op of de kinderen *vragen stellen*. Zo benadruk je de *leeraanwijzingen* die helpend zijn om te leren en stimuleer je bewustwording van en reflectie op 'leren leren'.

Dit kan je ook doen door als leraar de aandacht te vestigen op *leeraanwijzingen* die je hun wil leren door te benoemen dat kinderen leren wanneer ze bv. *vragen stellen*. Aan het eind van het hoofdstuk zijn drie pagina's te vinden met **activiteitenkaarten** waar allerlei *leeraanwijzingen* op gevisualiseerd zijn, bv. *samen spelen*, *geduldig zijn* en *uitproberen*. Je wordt d.m.v. een werkvorm gestimuleerd om deze 27 voorbeelden van *leeraanwijzingen* niet zomaar klakkeloos over te nemen, maar **als team samen te bepalen** welke negen aspecten jullie het **belangrijkst** vinden.

Figuur 5: Leerdetectivekaarten

Probeer dit eens

Het boek staat vol met lichtblauwe 'probeer dit eens – vakken'. Hier vind je vele opdrachten om uit te proberen. Het zijn opdrachten die je met je collega's kan doen om je aan het denken te zetten en opdrachten die je met je leerlingen kan doen om de theorie die je leest in de praktijk te brengen.

Het KVA-model

Dit is een model dat naast het ontwikkelen van **Kennis** ook aandacht vraagt voor het ontwikkelen van **Vaardigheden** en **Attitude**.

Bij Attitude wordt een aantal **Leerhoudingen** genoemd die je kunt stimuleren bij jonge kinderen, die vaak terug te zien zijn bij enthousiast lerende leerlingen:

- verwonderd
- nieuwsgierig
- bereid om iets uit te proberen
- bereid om te leren van hun fouten
- gefocust op wat relevant is
- vastberaden
- openstaand voor nieuwe ideeën
- strategisch denkend/handelend

Daarnaast wordt er ook een aantal **Vaardigheden** genoemd die je kunt stimuleren bij jonge kinderen:

- intellectuele vaardigheden, bv. zich concentreren
- sociale vaardigheden, bv. vrienden maken
- communicatievaardigheden, bv. naar anderen luisteren
- fysieke vaardigheden, bv. dansen

2. Hoe kinderen reageren op uitdaging

In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt hoe je kinderen uit kunt dagen om te **kiezen voor uitdaging**. Het blijkt namelijk dat kinderen tegenwoordig vaak de makkelijke weg kiezen. Dit kan te maken hebben met **curlingouders**, maar vlak onze eigen rol als **professional** ook niet uit. Dit verhaal laat zich ondersteunen door de theorie over fixed en growth mindset van Carol Dweck die we inmiddels al wat langer kennen.

Wanneer kinderen denken dat ze sneller complimenten krijgen wanneer ze iets goed doen, neigen ze sneller naar de gemakkelijke activiteiten. Je leert **wankelen, worstelen en buiten de comfortzone gaan** aan te moedigen. De uitdaging moet je vooral niet benoemen als 'moeilijk', maar als '**interessant**'.

De reeds bekende **leerkuil** vormt de kern van de Leeruitdaging. Kinderen die in de kuil zitten, wankelen. Dit betekent overigens niet dat ze geen idee hebben, maar allerlei ideeën die met elkaar in conflict zijn. In dit boek worden de vier stadia van de leerkuil helemaal uitgewerkt met voorbeelden voor het jonge kind die je zo uit zou kunnen proberen. De **leeruitdaging VRIENDSCHAP** is momenteel als CoroNazorg gratis beschikbaar gesteld door Bazalt en is mogelijk uitdagend om zelf eens uit te proberen.

voor jonge kinderen

Diep leren in de Leerkuil

James Nottingham en Jill Nottingham

Stadium 1: Concept

De Leeruitdaging begint met een concept, thema of idee. Dit kan je zelf inbrengen, hier zijn ook voorbeelden van in het boek. Of vanuit het principe 'Educere' kinderen aanmoedigen om zelf concepten tevoorschijn te halen door ze te prikkelen met een verhaal, afbeelding, voorwerp of ervaring. Er is een helpende lijst met prentenboeken en zelfs mogelijke vragen om je hierbij op gang te helpen.

Stadium 2: Conflict

Je kunt kinderen in de kuil krijgen door op zoek te gaan naar tegenstrijdigheden in hun manier van denken. Ter illustratie wordt er verwezen naar een kort filmpje van de schrijver.

'Geen antwoord op al onze vragen, maar vragen over al onze antwoorden'

Er worden drie manieren uitgewerkt om kinderen aan het denken te zetten: wankelaars, vergelijkingen en zelfs een hele serie met reeds voorbereide vragen over verschillende thema's.

Stadium 3: Betekenisgeving

Het is alvast goed om te noemen dat stadium 3 meestal niet direct op stadium 2 volgt vanwege de spanningsboog van jonge kinderen. Je krijgt 'kuilgereedschappen' aangereikt om de kinderen te helpen bij het ordenen en verhelderen van hun gedachten.

De **conceptdoelenschijf** en het **rangschikken** lijkt mij meer geschikt voor de groepen 3 en 4, omdat er al veel opgeschreven moet worden van de gedachten van de kinderen en dat kan je als professional niet zo snel visualiseren. De gedachten ga je vervolgens met de kinderen op de grond of op een grote tafel centrisch, als piramide of lineair prioriteren. Het **venndiagram**, de **meninglijn** en de **meninghoeken** lenen zich voor alle leeftijden omdat kinderen uitgedaagd worden om positie in te nemen bij hun mening.

Stadium 4: Reflectie

Tot slot ga je met de kinderen reflecteren en ook hiervoor reikt het boek weer heel veel helpende vragen aan die je zo in de praktijk uit kan proberen.

3. Dialoog ontwikkelen met jonge kinderen

'Dialoog biedt volwassenen waardevolle inzichten in het leven van kinderen'

Kinderen blijken al veel meer te weten dan we denken en dat leren ze echt niet alleen maar van de professionals. Daarom vanuit onderbouwing de grote aanmoediging om de dialoog met kinderen aan te gaan. Verschillende gespreksvormen worden uitgewerkt, het gaat hier om het **cumulatieve, twist- en exploratieve gesprek**. Veel uitgewerkte voorbeelden en opdrachten zorgen er wederom voor dat je hier zelf mee aan de slag kan.

4. Denkvaardigheden stimuleren

Het gaat hier niet om WAT kinderen moeten denken maar **HOE** ze moeten denken door het stimuleren van hun **reflecterend denkvermogen**. Er is een lijst met allerlei denkvaardigheden en een ontwerpopdracht om met je team drie vaardigheden te kiezen en hier verschillende activiteiten aan te koppelen. Allerlei **denkspelletjes** zijn al voor je uitgewerkt en aan het eind is nog meer **inspiratie** te vinden.

5. Luisteren, nadenken en vragen stellen

Het is mooi om te zien hoe in dit boek het belang van **luisteren** benadrukt wordt als stimulans voor het **denken**. De 3 seconden **wachttijd** van Mary Budd Rowe wordt weer uit de kast gehaald. Die blijft belangrijk wanneer je beseft dat we over het algemeen kinderen maar 0,8 seconde de tijd geven om te antwoorden! Daarnaast gaat de **kwaliteit van de vragen** van volwassenen ook omhoog wanneer we denktijd aan kinderen bieden. Ook de **houding** van de volwassene krijgt aandacht. Hoe je, vanuit relatie, humor, bescheidenheid en speelse misleiding vormgeeft.

'Mensen die introvert denken, denken om te kunnen praten. Mensen die extravert denken, praten om te kunnen denken.'

Hier wordt heel mooi besproken dat het **middel** altijd het **doel** moet volgen. Stel je voor dat je introvert bent en als eerste de praatstok krijgt... Verschillende manieren worden aangereikt die voor **introverte** en **extraverte** denkers helpend kunnen zijn, zoals: tijd om te reflecteren, pauze en binnenkring & buitenkring.

Ook wordt beschreven hoe je de **betrokkenheid** van kinderen kunt inschatten wanneer ze weinig of niets zeggen.

Veel professionals willen leren betere vragen te stellen. Er bestaat geen standaardlijst, want een goede vraag hangt af van de **context**. Toch vind je in dit hoofdstuk, om te beginnen, een handige **observatielijst** voor de kwaliteit van je eigen vragen, wanneer je dit uitprobeert kan je veel leren van je eigen reflectie hierop. Naast de alom bekende **open** vragen worden ook **socratische** vragen behandeld. Ook voor, mijns inziens, de wat oudere kinderen (minimaal vanaf groep 3) worden mooie hulpmiddelen aangeboden om hen **zelf te leren vragen te stellen**. Er is een overzicht dat **denkvorderingen** heet en dat je heel goed kan zetten voor **groetaal** in een evt. portfolio.

6.Vooruitgang boeken

In plaats van te kijken naar het eindresultaat, word je gestimuleerd om te kijken naar het traject dat kinderen hebben afgelegd om daar te komen. Deze ontwikkeling en vooruitgang kan je zichtbaar maken. Hiervan zijn heel wat helpende voorbeelden in dit hoofdstuk die je, volgens mij, ook mooi in kunt zetten voor een portfolio. Met name de suggesties voor visualisatie van de ontwikkeling van het lezen van de kinderen is heel bruikbaar.

Er wordt theoretisch en praktisch uitgebreid ingegaan op vooruitgang in termen van de SOLO-taxonomie. Zelfs de behandelde inhoud van eerdere hoofdstukken wordt nog eens uitgewerkt in SOLO-fasen. Onder de tabel staat de afbeelding.

Prestructureel	Geen idee
Unistruktureel	Enkel idee
Multistruktureel	Meerdere ideeën
Relationeel	Verbanden leggen tussen ideeën
Uitgebreid abstract	Ideeën samenvoegen en evalueren

Uitgewerkt in beeld:

SOLO - taxonomie

Geen idee

Één idee

Meerdere ideeën

Verbanden leggen tussen ideeën

Ideeën samenvoegen en evalueren

'Prijs de handelingen, niet het kind zelf.' Carol Dweck

Growth mindset wordt nog eens uitgebreid besproken en de boodschap van Dweck is helder. Er worden, naast de theorie van mindset en complimenten, ook andere manieren aangereikt om growth mindset te stimuleren.

- laat je eigen growth mindset zien;
- creëer een growth mindsetomgeving;
- een reflectieve vraag: waar hecht jij waarde aan? (want dat krijg je terug);
- pedagogiek die ruimte voor groei communiceert, ook richting collega's;
- de kracht van 'nog niet';
- vermijd hokjes en labels;

‘De theorie van bijvoorbeeld meervoudige intelligentie wordt te vaak gezien door de bril van een fixed mindset.’

Tot slot wordt er een relatie gelegd tussen gedragingen die we associëren met **self-efficacy** (in hoeverre iemand gelooft dat hij of zij persoonlijk een ander resultaat tot stand kan brengen) **growth mindset** en **leerhoudingen** wat besproken is in hoofdstuk 1 van het boek.

7. Feedback en leerdoelen

Er wordt gesteld dat feedback ook een **negatief** effect kan hebben op het leren. Daarom is het waardevol en belangrijk dat er in de rest van dit hoofdstuk dieper ingegaan wordt op hoe feedback een positief effect kan hebben op leren. Feedback is **overal** en gaat niet alleen om terugkijken, maar ook om **voortkijken** en **nadenken over volgende stappen**. Je krijgt voorbeelden hoe je feedback kan verbinden aan **leerdoelen** en **succescriteria**. En wanneer je de **feedback tijdens** een activiteit geeft heeft dit meer effect dan wanneer je dit pas achteraf doet. Ook wordt je gestimuleerd om tijdens je feedback **naast** de kinderen plaats te nemen.

De volgende 7 punten om een **positieve feedbackcultuur te creëren** worden helder uitgewerkt:

1. Bouw veiligheid en vertrouwen op;
2. Herkader feedback als aanwijzingen om te leren;
3. Zorg voor eureka-momenten;
4. Houd een half oog op hersenonderzoek;
5. Wat je zegt, ben je zelf;
6. Deel de cultuur;
7. Zorg dat de feedback blijft stromen.

Dit zijn de **Zeven stappen naar Succesvolle Feedback**:

1. Leerdoelen samen vaststellen (inclusief succescriteria)
2. Eerste versie/poging
3. Bespreken
4. Verbeteren
5. Feedback van de leraar
6. Nog een (laatste) keer verbeteren
7. Reflecteren

8. Leeruitdagingactiviteiten

In dit hoofdstuk vind je acht uitgebreid uitgewerkte Leeruitdagingactiviteiten die je met jonge kinderen kunt doen om ze te helpen bij het leren leren. Lekker praktisch om mee aan de slag te gaan en alle behandelde theorie is er voorbeeldig in verwerkt.

Recensie

Naast het hoge praktische gehalte van het boek door de vele voorbeelden en opdrachten, maken de anekdotes en enige humor het boek ook nog eens leuk om te lezen.

Je wordt in de opdrachten aangemoedigd om niet alle lijstjes klakkeloos over te nemen, maar als team hierover in gesprek te gaan en met elkaar prioriteit aan te brengen. Heel bruikbaar dus om bijvoorbeeld gedurende een schooljaar iedere maand een ‘PROBEER DIT EENS’ uit te proberen.

Naast de aandacht voor kennis, is er ook aandacht voor het stimuleren van vaardigheden en leerhouding. Dit wordt ook nog eens praktisch gemaakt en is dus bruikbaar voor professionals die het belang van de basis en brede vaardigheden al wel inzien, maar nog worstelen met de integratie in de praktijk.

Over de praktijk gesproken. Het boek begint met een prachtig citaat over spel, maar bijna alle activiteiten die ontworpen zijn lenen zich voor een kringactiviteit en niet voor het spelen in hoeken. Nog wel een uitdaging dus voor de professionals om de waardevolle kennis te integreren in een spelsetting. Bij stadium 3 van betekenisgeving zijn werkvormen beschreven waarbij de kinderen lekker met hun lijf bezig mogen zijn en fysiek positie in moeten nemen om hun mening te bepalen. Het boek is, voor mensen die één op één met kinderen werken, direct inzetbaar. Door de vele visualisaties is het ook heel bruikbaar voor het Speciaal Onderwijs. Voor leraren in het basisonderwijs is het heel leerzaam en in inzetbaar in subgroepen. Het lijkt het me gaaf wanneer jullie ook delen hoe je de theorie ook naast de kringactiviteiten integreert op een speelse manier. Het zit 'm al in de kleine dingen, dat je bv. niet meer zegt dat je een moeilijke puzzel hebt voor een leerling, maar een interessante puzzel.